

rozpůlený trup jalovičky visící na háku v krámě. Seděli jsme vedle sebe na gauči ve vypůjčeném bytě, ze záchodu se ozýval crčivý zvuk vody naplňující právě vyprázdňovaný rezervoár, a mne popadla zuřivá chuť ji milovat. Přesněji řečeno: zuřivá chuť ji znásilnit. Vrhnout se na ni a pojmout ji v jediném objetí se všemi jejími nesnesitelně vzrušujícími rozpory, s jejími dokonalými šaty i bouřícími se střevy, s jejím rozumem i strachem, s její hrdostí i s jejím neštěstím. Zdálo se mi, že v těch rozporech se skrývá její podstata, ten poklad, ta hrudka zlata, ten diamant skrytý v jejích hloubkách. Chtěl jsem na ni skočit a vyrvat ho pro sebe. Chtěl jsem ji obsáhnout s jejím hovnem i nevýslovnou duší.

Ale viděl jsem na sebe upřené dvě úzkostné oči (úzkostné oči v chytré tváři), a čím byly ty oči úzkostnější, tím byla moje touha násilnit větší a zároveň absurdnější, blbější, skandálnější, nepochopitelnější a neuskutečnitelnější.

Když jsem toho dne odešel z vypůjčeného bytu na pustou ulici pražského sídliště (ona tam ještě zůstala, bála se vyjít zároveň se mnou, aby nás někdo neviděl spolu), nemyslíl jsem dlouho na nic než na tu nesmírnou touhu znásilnit svou sympatickou přítelkyni. Ta touha ve mně zůstala zajatá jak pták v pytli, pták, který se občas probouzí a mlátí křídly.

Možná že ta šílená touha znásilnit R. byla jen zoufalá snaha zachytit se na něčem uprostřed pádu. Protože od té doby, co mne vyloučili z kola, padám neustále, padám až dosud, a tentokrát mne jen znovu postrčili, abych padal ještě dál, ještě hlouběji, ze své země do prázdného prostoru světa, v němž se ozývá strašlivý smích andělů, který přikrývá svým hlaholem všechna má slova.

Já vím, někde je tam Sarah, židovská dívka Sarah, má sestra Sarah, ale kde ji najdu?

V tomto díle bylo použito citátů z knih:
Annie Leclerc: *La parole de femme*, 1974.
Paul Eluard: *Le visage de la paix*, 1951.
Eugen Ionesco: *Les rhinoceros*, 1959.

ČTVRTÁ ČÁST

Tamina

1.

Vypočítal jsem, že každou vteřinu jsou na světě pokřtěny dvě až tři nové vymyšlené postavy. Uvádí mne proto vždycky do rozpaků, když se mám zařadit do toho nedohledného zástupu Janů Křtitelů. Ale co mám dělat, nějak jim přece říkat musím. Aby bylo tentokrát zřejmo, že má hrdinka patří mně a nikomu jinému (lpím na ní víc než na komkoli jiném), dávám jí jméno, které žádná žena nikdy nenosila: Tamina. Představuju si, že je krásná, vysoká. Má asi třicet let a pochází z Prahy.

Vidím ji v duchu, jak jde ulicí provinčního města na západě Evropy. Ano, všimli jste si toho správně: Prahu, která je daleko, nazývám jménem, kdežto město, v němž se děje můj příběh, nechávám v anonymitě. Je to proti všem pravidlům perspektivy, ale nezbyvá vám, než abyste se s tím smířili.

Tamina je zaměstnána jako servírka v hospůdce, která patří dvěma manželům. Vydělávali si tak málo, že manžel nastoupil jakési zaměstnání a uprázdněné místo svěřili jí. Rozdíl mezi bídným platem majitele na jeho novém působišti a ještě bídnějším platem, co dávají Tamině, představuje jejich malý zisk.

Tamina nosí kávu a calvados zákazníkům (není jich mnoho, hospůdka je ustavičně poloprázdná) a pak jde zase za barový pult. Na židličce u baru sedí skoro vždycky někdo, kdo si s ní chce povídat. Všichni jí mají rádi. Tamina totiž umí poslouchat, co jí lidé vyprávějí.

Ale poslouchá je opravdu? Anebo se jen tak pozorně a mlčenlivě dívá? Nevím a ani na tom tolik nezáleží. Důležité je, že je nepřerušuje. Znáte to, jak si dva vyprávějí. Jeden povídá a ten druhý mu vpadne do řeči: *To je úplně jako já, já...* a vypráví o sobě, dokud se tomu prvnímu zas nepodaří říci: *To je úplně jako já, já...*

Ta věta *to je úplně jako já, já...* vypadá jako souhlasné navázání, pokračování v myšlence toho druhého, ale je to klam: ve skutečnosti je to brutální revolta proti brutálnímu násilí, snaha vyprostit z otroctví vlastní ucho a okupovat útokem ucho protivníkovy. Neboť celý život člověka mezi lidmi je jen boj o cizí ucho. Veškeré tajemství Tamininy oblíbenosti spočívá v tom, že netouží povídat o sobě. Přijímá okupanty svého ucha bez odporu a nikdy neříká: *To je úplně jako já, já...*

2.

Bibi je o deset let mladší než Tamina. Je to už málem rok, co jí o sobě den co den vypráví. Nedávno jí řekla (a tím okamžikem vlastně všechno začalo), že se v létě se svým mužem chystá navštívit Prahu.

V té chvíli jako by se Tamina probudila z několikaletého spánku. Bibi ještě chvíli mluví a Tamina (proti svému zvyku) jí skáče do řeči:

“Bibi, když byste jeli do Prahy, mohli byste se tam stavit u mého otce a přivést mi nějakou maličkost? Nic velkého! Jenom takový balíček, vlezte se vám bez potíží do kufru.”

“Pro tebe všechno,” řekla Bibi velmi ochotně.

“Byla bych ti do smrti vděčná,” řekla Tamina.

“Spolehni se na mne,” řekla Bibi a obě ženy mluví ještě chvíli o Praze a Tamině hoří líce.

Bibi pak řekne: “Chci napsat knihu.”

Tamina myslí na svůj balíček v Čechách a ví, že si musí udržet Bibino přátelství. Proto hned nabízí ucho: “Knihu? A o čem?”

Bibina jednoletá dcerka se batolí pod barovou stoličkou, na níž sedí její maminka, a hlučí.

“Ticho,” řekne Bibi směrem dolů a pak vydechne zamýšleně cigaretový kouř: “O tom, jak vidím svět.”

90

Dítě piští čím dál pronikavěji a Tamina se ptá: “A ty by sis troufala napsat knihu?”

“Proč ne,” říká Bibi a zase se zamyslí: “Potřebuju se ovšem trochu informovat, jak se vlastně kniha píše. Neznáš náhodou Banaku?”

“Kdo je to?” ptá se Tamina.

“Spisovatel,” říká Bibi. “Žije tady. Musím se s ním seznámit.”

“Co napsal?”

“Nevím,” řekne Bibi a dodá zamýšleně: “Asi bych si od něho měla něco přecíst.”

3.

Ve sluchátku se měl ozvat výkřik radostného překvapení, ale místo toho zaznělo docela chladně: “Copak že sis vzpomněla?”

“Víš, že jsem na tom špatně s penězi. Telefon je drahý,” omlouvala se Tamina.

“Můžeš psát! Známká na dopis není snad tak drahá! Už ani nevím, kdy jsem od tebe dostala poslední dopis.”

Tamina si uvědomila, že rozhovor s tchyní začíná špatně, a proto se nejdřív dlouho vyptávala, jak se jí daří a co dělá, než se odhodlala říct: “Chci tě o něco poprosit. Když jsme odjížděli, nechali jsme si u tebe takový balíček.”

“Balíček?”

“Ano. Petr ho spolu s tebou zamkl do bývalého psacího stolu jeho tatínka. Pamatuješ si, měl tam vždycky svoji zásuvku. A klíč svěřil tobě.”

“O žádném klíčku nevím.”

“Ale maminko! Musíš ho mít! Petr ti ho určitě dával! Byla jsem u toho.”

“Nic jste mi nedávali.”

91

“Je to už mnoho let, tak jsi to možná zapoměla. Chci jenom, aby ses podívala, jestli ten klíček máš. Určitě ho najdeš.”

“A co s ním mám dělat?”

“Jenom se podívej, jestli je balíček v pořádku na svém místě.”

“A proč by nebyl? Dávali jste si ho tam?”

“Dávali.”

“Tak proč mám tu zásuvku otevírat? Myslíte si, že jsem vám něco udělala s vašimi zápisníky?”

Tamina se zarazila: Jak to, že tchyně ví, že jsou tam zápisníky? Byly přece zabaleny a balíček pečlivě přelepen mnoha lepicími páskami. Ale nedala najevo své překvapení:

“Vždyť nic takového neříkám. Chci jen, aby ses podívala, jestli je tam všechno v pořádku. Příště ti řeknu další.”

“A nemůžeš mi vysvětlit, oč jde?”

“Maminko, já nemám čas dlouho mluvit. Je to tak drahé!”

Tchyně se rozplakala: “Tak mi netelefonuj, když je to drahé!”

“Neplač, maminko,” řekla Tamina. Zнала její pláč z paměť. Když si na nich chtěla něco vynutit, vždycky plakala. Obviňovala je svým pláčem a nebylo nic agresivnějšího nad její slzy.

Sluchátkem lomcovaly vzlyky a Tamina řekla: “Maminko, nashledanou, já zase zavolám.”

Tchyně plakala a Tamina si netroufala položit sluchátko, dokud neuslyší pozdrav na rozloučenou. Ale pláč nepřestával a každá slza stála mnoho peněz.

Tamina zavěsila.

“Paní Tamino,” řekla paní hospodská zkormouceným hlasem a ukazovala jí počítací hodiny: “Vy jste telefono-

vala hrozně dlouho,” a vypočítala pak, kolik stál hovor do Čech, a Tamina se ulekla té velké sumy. Musila počítat s každým penízem, aby vyšla do příští výplaty. Ale nemrkla brvou a zaplatila.

4.

Tamina a její manžel odešli z Čech ilegálně. Přihlásili se do turistické výpravy odjíždějící pod patronátem státní cestovní kanceláře k moři do Jugoslávie. Tam výpravu opustili a dali se přes Rakousko směrem na západ.

Aby nebyli ve výpravě nápadní, měli s sebou každý jen jeden velký kufr. Objemný balíček, který obsahoval jejich vzájemnou korespondenci a Tamininy zápisníky, se v poslední chvíli neodvážili vzít. Kdyby jim policista okupovaných Čech otevřel při celní prohlídce zavazadlo, stali by se okamžitě podezřelí, že si s sebou vezou na čtrnáct dnů k moři celý archív svého intimního života. A protože nechtěli balíček nechat ve svém bytě, o němž věděli, že bude po jejich odchodu konfiskován státem, uložili ho u Tamininy tchyně v opuštěném a dnes již nepoužívaném psacím stole zesnulého manželova otce.

V cizině manžel onemocněl a Tamina se jen dívala, jak jí ho zvolna bere smrt. Když umřel, ptali se jí, chce-li ho pohřbít či zpopelnit. Řekla, aby ho spálili. Ptali se jí, chce-li ho mít v urně anebo dát rozprášit. Neměla nikde domov a lekla se, že by manžela nosila celý život jako příruční zavazadlo. Nechala ho tedy rozprášit.

Představuju si, že svět roste kolem Taminy do výše jako kruhovitá zeď a ona je trávníček dole na dně. Z toho trávníčku vzpomínka na manžela roste jako jediná růže.

Anebo si představuju, že Taminina přítomnost (sestavující z nošení kávy a nastavování ucha) je prám, který

pluje po vodě a ona na něm sedí a dívá se dozadu, jen dozadu.

V poslední době ji však přivádělo k zoufalství, že minulost je čím dál bleďší. Má po manželovi jen fotografii z jeho pasu, všechny ostatní fotky zůstaly v konfiskovaném bytě v Praze. Dívá se na ten ušmudlaný obrázek s utrženým rohem, na němž je manžel z anfasu (jako zločinec fotografovaný soudním fotografem) a nepřilíš sobě podoben. Denně provádí nad tou fotografií jakási duchovní cvičení: snaží se představit si manžela z profilu, pak z půlprofilu, pak z čtvrtprofilu. Opakuje si v duchu linii jeho nosu, brady a každý den se děsí toho, že jsou v té imaginární kresbě nová sporná místa, kde její kreslicí pačeta zaváhala.

Snažila se při těch cvičeních vyvolat si jeho pleť, její barvu i všechny drobné poruchy kůže, bradavičky, vyrůstky, pihy, cévky. Bylo to obtížné, bylo to skoro nemožné. Barvy, jichž používala její paměť, byly neskutečné a nebylo jimi vůbec možno napodobit lidskou kůži. To ji přivedlo k zvláštní technice vzpomínání. Když seděla naproti nějakému muži, použila jeho hlavy jako sochařského materiálu: dívala se na něho upřeně a přemodelovala v duchu jeho tvář, dávala jí tmavší odstín, umísťovala na ni pihy a bradavičky, zmenšovala jeho uši a barvila oči na modro.

Ale všechno to úsilí jen dokazovalo, že podoba manžela nenávratně uniká. Když spolu začali chodit, prosil ji (byl o deset let starší a měl už tedy jakousi představu o ubohosti lidské paměti), aby si vedla deník a zapisovala pro ně pro oba běh jejich života. Bránila se a tvrdila, že je to výsměch jejich lásce. Milovala ho příliš, než aby byla s to připustit, že to, co nazývala nezapomenutelným, může být zapomenuto. Nakonec ho ovšem poslechla, ale bez nadšení. Zápisníky vypadaly podle toho: bylo v nich mnoho prázdných listů a záznamy byly kusé.

5.

Žila s manželem v Čechách jedenáct let a také těch zápisníků, co zůstalo u tchyně bylo jedenáct. Nedlouho po manželově smrti si koupila sešit a rozdělila ho na jedenáct částí. Podařilo se jí sice vyvolat mnoho polozapomenutých událostí a situací, ale naprosto nevěděla, do které části sešitu je zapsat. Chronologický sled se beznadějně ztrácel.

Chtěla si tedy nejprve vybavit takové vzpomínky, které by sloužily jako orientační body v proudu času a vytvořily by základní kostru rekonstruované minulosti. Například jejich prázdniny. Musili jich mít jedenáct, ale byla s to si vzpomenout jen na devět. Dvoje se nenávratně ztratily.

Těch devět nalezených prázdnin se snažila vřadit do jednotlivých částí sešitu. S jistotou se to zdařilo jen tehdy, když rok byl něčím mimořádný. V roce 1964 Tamině zemřela maminka a oni jeli o měsíc později na smutné prázdniny do Tater. A ví i to, že další rok jeli do Bulharska k moři. Pamatuje si též na prázdniny roku 1968 i roku následujícího, protože to byly poslední prázdniny, které strávili v Čechách.

Jestli však byla s to přece jen jakž takž rekonstruovat většinu prázdnin (i když některé nedovedla zařadit), plně ztroskotala, když se snažila vzpomenout na vánoce a silvestry. Z jedenácti vánočních našla v koutech své paměti jen dvoje a z dvanácti silvestrů pět.

Chtěla si též vyvolat všechna jména, jimiž jí říkal. Jejím pravým jménem ji oslovoval snad jen prvních čtrnáct dnů. Jeho něha byla stroj na nepřetržitou výrobu přezdívek. Měla mnoho jmen, a jako by se každé brzy obnosilo, dával jí nová a nová. Během těch dvanácti let, co se zna-

li, měla nějakých dvacet, třicet jmen a každé z nich patřilo určitému období jejich života.

Ale jak znovu objevit to ztracené spojení mezi přezdívkou a rytmem času? Tamina je s to si ho vybavit jen v několika málo případech. Vzpomíná si například na dny po matčině smrti. Manžel jí šeptal do ucha její jméno (jméno toho času a té chvíle) naléhavě, jako by ji probouzel ze sna. Na tu přezdívkou si pamatuje a může ji s jistotou vepsat do oddílu nadepsáno 1964. Ale všechna ostatní jména se vznášejí volně a bláznivě mimo čas jak ptáci, kteří unikli z voliéry.

Proto tak zoufale touží mít u sebe ten balík zápisníků a dopisů.

Ví ovšem, že v zápisnicích je i mnoho nehezkých věcí, dny nespokojenosti, hádek, ba i nudy, ale o to vůbec nejde. Nechce vracet minulosti její poezii. Chce jí vrátit její ztracené tělo. Nežene ji touha po kráse. Žene ji touha po životě.

Tamina totiž sedí na plujícím prámu a dívá se dozadu, jen dozadu. Objem jejího bytí je jen to, co vidí tam daleko vzadu. Tak jak se její minulost zmenšuje, ztrácí a rozplývá, tak se i Tamina zmenšuje a ztrácí obrysy.

Touží po zápisnicích, aby se chatrná kostra událostí, jak ji vytvořila v koupěném sešitu, vyplnila zdívem a stala domem, v kterém by mohla žít. Neboť zřítí-li se vratká stavba vzpomínek jak špatně postavený stan, zbude z Taminy jen pouhá přítomnost, ten neviditelný bod, to nic sunoucí se zvolna ke smrti.

6.

Proč tedy tchyni už dávno neřekla, aby jí balíčky poslala? Korespondence s cizinou prochází v Čechách rukama tajné policie a Tamina se nemohla smířit s předsta-

vou, že by jí policejní úředníci strkali nos do jejich intimít. Kromě toho manželovo jméno (které bylo stále jejím jménem) zůstalo jistě na černých listinách a policie má neochabující zájem o jakýkoli dokument ze života svých odpůrců, i když jsou již mrtví. (V tom se Tamina vůbec nemylí: v deskách policejních archívů je naše jediná nesmrtnost.)

Proto je Bibi její jedinou nadějí a ona udělá všechno, aby si ji zavázala. Bibi se chce seznámit s Banakou a Tamina uvažuje: její přítelkyně by měla znát děj alespoň jedné jeho knihy. Je přece nezbytné, aby během konverzace řekla: *ano, přesně tak to přece říkáte ve své knize! anebo: podobáte se úplně svým postavám, pane Banako!* Tamina ví, že Bibi nemá ve svém bytě ani jednu jedinou knížku a že ji číst nudí. Chtěla by se proto dovědět, co je v Banakových knihách, a připravit pak přítelkyni na její setkání.

V hospůdce seděl Hugo a Tamina před něho postavila šálek kávy: "Hugo, znáte Banaku?"

Hugovi páchlo z úst, ale jinak se zdál Tamina docela sympatický: tichý, nesmělý, asi o pět let mladší než ona. Chodil do hospůdky jednou týdně a vrhal pohledy částečně do knih, které si s sebou nosil, částečně na Taminu, která stála za barovým pultem.

"Znám," řekl.

"Potřebovala bych znát obsah nějaké jeho knihy."

"Zapamatujte si, Tamino," řekl Hugo, "že od Banaky ještě nikdo nikdy nic nečetl. Číst knihu od Banaky znamená naprosto se znemožnit. Nikdo nepochybuje o tom, že je to spisovatel druhého, ne-li třetího, ne-li desátého řádu. Ujišťuju vás, že i Banaka sám je do té míry obětí své vlastní pověsti, že opovrhne lidmi, o nichž se doví, že četli jeho knihu."

Nepátrala už tedy po Banakových knihách, ale nedala

si ujít, aby setkání s Banakou sama zařídila. Půjčovala občas svůj byt, který byl přes den prázdný, maličké provdané Japonce Žuzu, která se u ní tajně scházela s jistým ženatým profesorem filosofie. Profesor Banaku znal a Tamina donutila oba milence, aby ho k ní jednou přivedli, až u ní bude Bibi na návštěvě.

Když se to Bibi dověděla, řekla: "Třeba je Banaka krásný a tvůj sexuální život se konečně změní."

7.

Opravdu, od té doby, co manžel zemřel, Tamina se nemilovala s žádným mužem. Nebylo to ze zásady. Ta věrnost až za smrt jí naopak připadala skoro směšná a před nikým se jí nechlubila. Ale pokaždé, když si představila (a představovala si to často), že by se před nějakým mužem svlékala, objevila se jí manželova podoba. Věděla, že by ho u toho viděla. Věděla, že by viděla jeho tvář a jeho oči, které ji pozorují.

Bylo to samozřejmě nepatřičné, ba hloupé, a ona si to uvědomovala. Nevěřila ani v posmrtný život manželovy duše, ani si nemyslíla, že by ublížila jeho památce, kdyby měla milence. Ale nemohla si pomoci.

Dokonce ji napadla tato zvláštní myšlenka: Kdyby byla manžela klamala za jeho života, bylo by to pro ni mnohem snazší než teď. Její manžel byl veselý, úspěšný, silný, ona se cítila mnohem slabší než on a zdálo se jí, že by ho nemohla zranit, ani kdyby se o to snažila.

Dnes však bylo všechno jiné. Dnes by ublížila někomu, kdo se nemůže bránit, kdo je jí dán napospas jak dítě. Její mrtvý manžel nemá přece na celém širém světě nikoho než ji, ach, nikoho než ji!

Proto sotva jen pomyslíla na možnost tělesné lásky s někým jiným, představa manžela se vynořila a s ní trýznivý stesk a se steskem nesmírná touha plakat.

8.

Banaka byl ošklivý a těžko mohl probudit v nějaké ženě dřímající smysly. Tamina mu nalávala čaj do šálku a on jí velmi uctivě děkoval. Ostatně všichni se u Taminy cítili dobře a Banaka brzy sám přerušil nezávaznou konverzaci a obrátil se s úsměvem na Bibi:

"Slyšel jsem, že chcete psát knihu. O čem to má být?"

"Docela jednoduše," řekla Bibi. "Román. O tom, jak vidím svět."

"Román?" zeptal se Banaka a v jeho hlase zněl zřejmý nesouhlas.

"Nemusel by to být zrovna román," opravila se neurčitě Bibi.

Banaka řekl: "Jen si představte román. Mnoho různých postav. Chcete nám předstírat, že o nich všechno víte? Že víte o tom, jak vypadají, co si myslí, jak se oblékají, z jaké rodiny pocházejí? Vždyť se přiznejte, že vás to vůbec nezajímá!"

"To je pravda," přiznala Bibi, "nezajímá."

"Víte," řekl Banaka, "román je plod lidské iluze, že můžeme pochopit druhého. Ale co víme jeden o druhém?"

"Nic," řekla Bibi.

"To je pravda," řekla Žuzu.

Profesor filosofie kýval souhlasně hlavou.

"Jediné, co můžeme učinit," řekl Banaka, "je podat zprávu každý sám o sobě. Všechno ostatní je překročení naší pravomoci. Všechno ostatní je lež."

Bibi souhlasila nadšeně: "To je pravda! Úplná pravda! Však já taky žádný román psát nechci! To jsem se špatně vyjádřila. Chtěla jsem psát přesně tak, jak jste to řekl, sama o sobě. Podat zprávu o svém životě. Přitom nechci zakrývat, že můj život je docela všední, obyčejný, a že jsem vlastně nic zvláštního nezažila."

Banaka se usmíval: "Na tom vůbec nezáleží! Viděno zvnějšku, ani já jsem nic zvláštního nezažil."

"Ano," křičela Bibi, "správně řečeno! Viděno zvnějšku jsem nic nezažila. Viděno zvnějšku! Cítím totiž, že moje vnitřní zkušenost stojí za to, abych ji napsala, a že by mohla zajímat všechny."

Tamina dolévala všem čaj a byla spokojena, že oba muži, kteří sestoupili do jejího bytu z Olympu ducha, jsou na její přítelkyni vlídní.

Profesor filosofie bafal z fajfky a skrýval se za jejím dýmem, jako by se styděl.

"Už od Jamesa Joyce víme," řekl, "že největší dobrodružství našeho života je absence dobrodružství. Odysseus, který bojoval u Tróje, vracel se po mořích, sám si řídil loď, na každém ostrově měl milenkou, ne, to není náš život. Homérova Odyssea se přestěhovala dovnitř. Zniternila se. Ostrovy, moře, sirény, které nás svádějí, Ithaka, která nás volá zpátky k sobě, to jsou dnes jen hlasy našeho nitra."

"Ano! Přesně tak to cítím!" vykřikla Bibi a obrátila se teď znovu na Banaku: "Proto jsem se vás chtěla zeptat, jak na to. Mám často pocit, že celé moje tělo je naplněné touhou se vyjádřit. Mluvit. Vyslovit se. Myslím si někdy, že se zblázním, jak se cítím na prasknutí plná, až se mi chce křičet, vy to, pane Banako, jistě znáte. Chtěla bych vyslovit svůj život, své pocity, které jsou, já to vím, úplně zvláštní, ale když si sednu k papíru, nevím najednou, o čem psát. Tak jsem si řekla, že je to určitě věc techniky. Zřejmě mi chybí nějaká znalost, kterou máte vy. Vždyť vy jste napsal tak krásné knihy..."

9.

Odpustím vám přednášku, kterou uspořádali oba Sokratové mladé paní o umění psát. Chci mluvit o něčem jiném. Jel jsem nedávno v Paříži taxikem z jednoho konce města na druhý a taxikář se rozpovídal. Nemůže v noci spát. Trpí chorobnou nespavostí. Stalo se mu to za války. Byl námořníkem. Jeho loď byla potopena. Plaval tři dny a tři noci. Pak ho zachránili. Několik měsíců byl mezi životem a smrtí. Uzdravil se, ale ztratil spánek.

"Mám o třetinu života víc než vy," usmál se.

"A co děláte s tou třetinou, kterou máte navíc?" ptal jsem se.

"Píšu," řekl.

Zeptal jsem se ho, co píše.

Píše svůj život. Příběh člověka, který plaval tři dny v moři, bojoval se smrtí, ztratil spánek a přesto si uchoval sílu žít.

"To píšete pro své děti? Jako kroniku rodiny?"

Zasmál se trpce: "Moje děti by to nezajímalo. Píšu to jako knihu. Myslím si, že by mohla pomoci mnoha lidem."

Rozhovor s taxikářem mi náhle osvětlil podstatu spisovatelské činnosti. Píšeme knihy, protože naše děti se o nás nezajímají. Obracíme se k anonymnímu světu, protože naše žena si zacpává uši, když na ni mluvíme.

Namítnete, že v případě taxikářově jde o grafomana a nikoli o spisovatele. Musíme si tedy nejdřív ujasnit pojmy. Žena, která píše milenci každý den čtyři dopisy, není grafoman, ale zamilovaná žena. Ale můj přítel, který si pořizuje fotokopie své milostné korespondence, aby ji jednou mohl vydat, je grafoman. Grafománie není touha psát dopisy, deníky, rodinné kroniky (tedy psát pro

sebe nebo pro své nejbližší), nýbrž psát knihy (tedy mít publikum neznámých čtenářů). V tom smyslu je vášně taxikáře i Goetha stejná. To, co Goetha odlišuje od taxikáře, není jiná vášně, ale jiný výsledek vášně.

Grafománie (posedlost psát knihy) stává se zákonitě masovou epidemií, dosáhne-li vývoj společnosti tří základních podmínek:

1) vysokého stupně všeobecného blahobytu, který umožňuje lidem, aby se věnovali neúčinné činnosti;

2) vysoké míry atomizace společenského života a odtud plynoucí všeobecné osamocení jednotlivců;

3) radikálního nedostatku velkých společenských změn ve vnitřním životě národa. (Z tohoto hlediska se mi zdá příznačné, že ve Francii, kde se celkem nic neděje, je procento spisovatelů jedenadvacetkrát vyšší než v Izraeli. Bibi se ostatně vyjádřila přesně, když řekla, že *viděno zvnějšku* nic nezažila. Právě ten nedostatek životního obsahu, ta prázdnota, je motor, který ji nutí psát.)

Důsledek však zpětně ovlivňuje příčinu. Všeobecná osamocení způsobuje grafománii, ale masová grafománie zároveň utvrzuje a zvětšuje obecnou osamocení. Vynález knihtisku kdysi umožnil lidstvu, aby se vzájemně dorozumívalo. V době všeobecné grafománie dostane psaní knih opačný smysl: každý je obklíčen svými písmeny jako zrcadlovou zdí, přes kterou nedolehne žádný hlas zvenčí.

10.

“Tamino,” řekl Hugo, když si s ním nedávno povídala v prázdné hospůdce, “já vím, že u vás nemám žádnou naději. Taky se o nic snažit nebudu. Ale mohu vás přesto pozvat v neděli na oběd?”

Balíček je v okresním městě u tchyně a Tamina ho chce

102

přemístit k otci do Prahy, aby si ho tam Bibi mohla vyvednout. Řeklo by se, že není nic snadnějšího, ale domluva se starými lidmi, plnými vrtochů, jí bude stát hodně času a peněz. Telefonování je drahé a její plat stačí sotva pokrýt činži a nezbytné výdaje na stravu.

“Ano,” kýve Tamina hlavou a myslí na to, že Hugo má v bytě telefon.

Přijel pro ni autem a jeli do restaurace za městem.

Ubohost jejího postavení by mu měla ulehčit roli suverénního dobytce, ale on vidí za postavou špatně placené servírky tajemnou zkušenost cizinky a vdovy. Cítí se nejistý. Její laskavost je jako krunýř, který nelze prostřelit. Chtěl by na sebe upozornit, upoutat ji, vniknout jí do hlavy!

Snažil se pro ni vymyslet něco zajímavého. Ještě než dojeli k cíli, zastavil vůz, aby jí provedl zoologickou zahradou, umístěnou v parku krásného venkovského zámku. Procházeli se mezi opicemi a papoušky na pozadí gotických věží. Byli tam úplně sami, jen venkovský zahradník zametal koštětem spadlé listy z širokých cest. Minuli vlka, bobra, opici a tygra a došli k velkému poli ohrazenému drátěným plotem, za kterým byli pštrosi.

Bylo jich šest. Když uviděli Taminu a Huga, rozutíkali se k nim. Byli pak natlačeni v hloučku u plotu, natahovali dlouhé krky, upírali na ně oči a všichni otvírali své široké ploché zobáky. V neuvěřitelné rychlosti je otvírali a zavírali, horečně, jako by mluvili a jeden druhého překřikovali. Jenomže ty zobáky byly beznadějně němé a nevydávaly ani nejtenší zvuk.

Pštrosi byli jak poslové, kteří se naučili nazpaměť důležitou zprávu, ale po cestě jim nepřítel vyřizl hlasivky a oni, když došli k cíli, mohli jen hýbat nehlasně ústy.

Tamina se na ně dívala jako uhranutá a pštrosi stále mluvili, čím dál naléhavěji, a když pak s Hugem odchá-

103

zela, utíkali podél plotu za nimi a stále klapali zobáky a stále ji před čímsi varovali a ona nevěděla, před čím.

11.

“Bylo to jak z hrůzné pohádky,” říkala Tamina krájejíc paštiku: “Jako by mi chtěli něco hrozně důležitého říci. Ale co? Co mi chtěli říct?”

Hugo vysvětloval, že jsou to mladí pštrosi a ti se takhle chovají. Když byl naposledy v té zoologické zahradě, také jich všech šest přiběhlo k drátům a otvíralo němé zobáky.

Tamina byla pořád rozrušena: “Víte, něco jsem si v Čechách nechala. Balíček s nějakými písemnostmi. Kdyby mi ho poslali poštou, mohla by ho policie zabavit. Bibi se chce v létě podívat do Prahy. Slíbila mi, že by mi ho přivezla. A teď mám strach, že mne pštrosi přišli varovat. Že se s tím balíčkem něco stalo.”

Hugo věděl, že Tamina je vdova a že její muž musil emigrovat z politických důvodů.

“Nějaké politické dokumenty?” zeptal se.

Tamina už dávno pochopila, že chce-li učinit svůj život pochopitelný zdejšími lidem, musí ho zjednodušit. Bylo by nekonečně složité vysvětlovat, proč by soukromé dopisy a deníky mohly být konfiskovány a proč o ně vůbec tolik stojí. Řekla proto:

“Ano, politické dokumenty.”

Lekla se vzápětí, že se bude Hugo chtít o těch dokumentech něco podrobnějšího dovědět, ale bála se zbytečně. Copak se jí někdo na něco kdy ptal? Lidé ji občas vykládali, co si sami myslí o její zemi, ale o její zkušenost se nezajímali.

Hugo se zeptal: “A Bibi ví, že jsou to politické věci?”

“Ne,” řekla Tamina.

104

“To je dobře,” řekl Hugo. “Neříkejte jí, že jde o politiku. V poslední chvíli by se lekla a nevezla by vám to. Lidé se hrozně bojí, Tamino. Bibi si musí myslit, že jde o něco úplně bezvýznamného a obyčejného. Třeba o vaši milostnou korespondenci. Ano, řekněte jí, že jsou v tom balíčku milostné dopisy!”

Hugo se smál svému nápadu: “Milostné dopisy! Ano! To nepřesahuje její obzor! To je s to Bibi pochopit!”

Tamina myslí na to, že milostné dopisy jsou pro Huga něco bezvýznamného a obyčejného. Vůbec nikoho nenapadá, že mohla někoho milovat a že to bylo důležité.

Hugo dodal: “Kdyby s její cesty náhodou sešlo, spojte se na mne. Zajedu vám pro to.”

“Děkuju,” řekla upřímně.

“Zajedu vám pro to,” opakoval Hugo, “i kdyby mne měli zavřít.”

“Ale kdepak!” protestuje Tamina: “Nic takového se vám nemůže stát!” A snaží se mu vysvětlit, že cizím turistům nehrozí v Čechách žádné nebezpečí. Nebezpečný je v Čechách život jen pro Čechy a ti si to už ani neuvědomují. Mluvila najednou dlouho a vzrušeně, znala tu zemi nazpaměť a já mohu potvrdit, že měla úplně pravdu.

O hodinu později držela u ucha sluchátko Hugova telefonu. Její rozhovor s tchyní nedopadl o nic lépe než ten první: “Nedali jste mi žádný klíček! Všechno jste přede mnou celý život tajili! Proč mne nutíš vzpomínat, jak jste se ke mně celý život chovali!”

12.

Když Tamina tolik stojí o své vzpomínky, proč se nevrátí do Čech? Emigranti, kteří opustili po roce 1968 nezákonně zemi, byli mezitím amnestováni a vybízeni k návratu. Čeho se tedy Tamina bojí? Je přece příliš bezvýznamná, než aby ji doma někdo ohrožoval!

105